

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A pénzügyi válság és hatása a reálgazdaságra

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2010/C 255/02)

Előadó: Carmelo CEDRONE

2009. február 26-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

A pénzügyi válság és hatása a reálgazdaságra.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és monetáris unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2009. november 13-án elfogadta véleményét. (Előadó: Carmelo CEDRONE.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. december 16–17-én tartott, 458. plenáris ülésén (a 2009. december 16-i ülésnapon) 122 szavazattal 75 ellenében, 33 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB szerint a jelenlegi mértékű válságra való tekintettel erős, együttes akarat szükséges ahhoz, hogy az intézkedéseket a súlyos helyzetnek megfelelő, közös erőfeszítések keretében összehangolják. Ennek során olyan, rövid és hosszú távú intézkedéseket is javasolni kell, amelyek elősegítik a gazdaság talpra állását, és megakadályozzák a jelenlegi zavarok kialakulásáért felelős események megismétlődését.

1.2 **Nemzetközi pénzügyi rendszer:** az EGSZB által már felvázolt kiindulási pontokra alapozva mindenesetre olyan szabályozás gyors elfogadására van szükség, amely lehetővé teszi a szabad tőkeáramlást, egyszersmind megfelelő felügyeleti és büntetőrendszert hoz létre, amely meggátolja, hogy megismétlődjene a rendszer hiányos ellenőrzéséből fakadó kedvezőtlen következmények. Ezeknek a szabályoknak lehetővé kell tenniük egy egységesebb és átláthatóbb piac létrehozását, amit az adóparadicsomok, a banktitok és a spekulatív eszközökhöz kapcsolódó néhány igen kétes múltbeli gyakorlat megszüntetése is megkönnyít. Vissza kell térnünk a kereskedelmi bankoknak a befektetési bankoktól való megkülönböztetéséhez.

1.3 **Európai pénzügyi rendszer:** létre kell hozni az európai pénzügyi belső piacot, nemcsak a nagyobb átláthatóság, a tranzakciók megkönnyítése, valamint a gazdasági szereplők megfelelő tájékoztatása érdekében, hanem azért is, hogy olyan felügyeleti rendszer jöjjön létre az EKB és a Központi Bankok Európai Rendszerének hatáskörében, amely elvégzi az ellenőrzési intézkedések nemzetközivé tételével és összehangolásával kapcsolatos feladatokat. A pénzügyi piacok mindennapi irányításával, ellenőrzésével és felügyeletével pedig a nemzeti felügyeleti szerveket lehet megbízni. ⁽¹⁾

1.4 **Monetáris rendszer:** Az EGSZB hasznosnak és szükségesnek tartja a nemzetközi monetáris rendszer kérdésének alapos vizsgálatát a devizapiacok stabilizálása és a WTO-n belüli tisztességtelen verseny elkerülése érdekében a nemzetközi kereskedelemben.

1.5 **A reálgazdaság és a vállalkozások támogatása:** gazdasági kormányzás

- Az egyes tagállamokban meghozandó intézkedések eszközei és kialakítása szempontjából (ideértve a strukturális reformokat is) masszívabb európai konjunktúraprogramra vagy legalább – második legjobb megoldásként – egy jól egyeztetett programra lenne szükség, hogy pozitív jelzést küldjünk az európai vállalatok és polgárok felé az európai integráció többlettértékéről és minőségéről.
- Az eljárások és jogszabályok egyszerűsítéséből kiindulva radikálisan változtatni kell az EU illetékességi körébe eső területekre vonatkozó politikán (strukturális alapok, kohézió, KAP, környezetvédelem, szak- és továbbképzés, kutatás, lisszaboni stratégia stb.).
- Az európai hálózatok (energia, közlekedés és kommunikáció) finanszírozásához közösségi kölcsönöket kell kibocsátani, és támogatni kell a köz-magán partnerségek (PPP-k) fejlesztését.
- Közös irányvonalat kell meghatározni az európai bankokkal szemben, arra bírva őket, hogy helyreállítsák a normális hiteláramlást a vállalatok felé, speciális feltételeket szabva a kkv-knak; például a hitelek meghosszabbításával, illetve a garanciaalapoknak a tagállamok vagy az EBB által való közvetlen finanszírozása révén történő aktiválásával.
- Amennyiben még nem történt meg, a kkv-k munkavállalói számára hozzáférést kell biztosítani a szociális következmények enyhítésére irányuló, a foglalkoztatást támogató intézkedésekhez.

⁽¹⁾ Lásd az EGSZB-nek a de Larosiére-csoport jelentéséről készült véleményét (HL C 318., 2009.12.23., 57. o.)

- Adópolitikai intézkedésekről kell megállapodni, hogy – makrogazdasági és pénzügyi ösztönzők kíséretében – élénkítsék a keresletet, a gazdasági fellendülést és a foglalkoztatást.
- A jelenleg túlzottan is szétforgácsolódott munkaerőpiacot „európaibbá” kell tenni, azaz a közlekedőedények mintájára jobban össze kell kapcsolni, és ennek során meg kell szüntetni mind a tagállamokon belüli, mind pedig a tagállamok közötti akadályokat. Olyan befogadóbb munkaerőpiacra van szükség, amelyen nemcsak az ideiglenesen vagy tartósan munkanélküliek, hanem azok is foglalkoztathatók, akik még soha nem álltak munkaviszonyban (mintegy 100 millió európai). Magától értetődik, hogy ezt oly módon kell megvalósítani, mely megfelel a célország munkavállalóira vonatkozó társadalmi és gazdasági standardoknak.
- Lépéseket kell tenni az iparba történő befektetések vonzása érdekében, beleértve a kívülről érkező befektetéseket is, annak biztosítása révén, hogy Európa kompetitív előnyöket nyújt más régiókkal szemben a versenyjog, a foglalkoztatást előmozdító szabályok és megállapodások, a munkaerő termelékenységére és az adórendszerek terén. A munkanélküliség foka annak mércéje, hogy a vállalkozók és a nemzetközi üzlet világ milyen mértékben mellőzi az EU humánkapacitásait.

1.6 **Segítségnyújtás az európai polgároknak:** társadalmi kohézió és szociális kormányzás

- Valamennyi érdekelt féllel megállapodást kell kötni: olyan „európai növekedési, versenyképességi és foglalkoztatási paktumot”, melynek révén ismét az ember kerül a gazdasági rendszer középpontjába, és amely megakadályozza, hogy a válság komoly következményekkel járjon a polgároknak és a munkavállalóknak nézve.
- Lehetővé kell tenni a vállalat életében való munkavállalói részvétel formáit a „gazdasági demokrácia” megteremtése és/vagy kiterjesztése érdekében, továbbá javítani és bővíteni kell a szociális párbeszédet.
- A szolgáltatások minőségének és kínálatának javítására irányuló beruházások segítségével változást kell előidézni a „fogyasztói politikában”, mind a magán-, mind pedig a kollektív (pl. a nagy hálózatokat érintő) fogyasztás tekintetében.
- Növelni kell a globalizációs alap eszközeit; (a felsőoktatási intézményekkel együttműködve) programot kell kidolgozni azoknak a fiataloknak, akik vállalkozást szeretnének indítani, és azoknak az elbocsátott munkavállalóknak, akik vállalkozni szeretnének. Ennek során alternatívaként a szociális gazdaság vállalkozásait is igénybe kellene venni.
- Intézkedéseket kell hozni a munka megadóztatásának csökkentésére.
- Az Erasmus-programot fokozatosan ki kell terjeszteni valamennyi érdekelt hallgatóra.
- Valamennyi közösségi eljárást minél jobban EGYSZERŰSÍTENI kell.

- A megállapodást ki kell terjeszteni a hazai és nemzetközi üzleti világra és a vállalkozókra is, hogy inkább a tagállamokban fektessenek be és ne másutt, s ezzel megkezdődjön a munkahelyteremtés az EU fölös humán erőforrásai számára.

1.7 **Politikai és polgárközeleli Európa létrehozása:** politikai kormányzás (hosszú távon)

1.7.1 Hosszú távon meg kell akadályozni, hogy a polgároknak továbbra is meg kelljen fizetniük az Európa-NELKÜLISÉG árát, ahogyan ezt a válság leküzdésére szolgáló közösségi intézkedések korlátai egyértelműen mutatják. Ezek a korlátok nem a „túl sok”, hanem éppen ellenkezőleg, a „túl kevés” Európára vezethetők vissza. A Lisszaboni Szerződés jelentős lépés ebben az irányban: az EGSZB kész részt venni az új intézményi elrendezésben, illetve tanácsot adni az új Európai Bizottságnak és az új Parlamentnek a Szerződés által ráruházott új hatásköröknek megfelelően.

1.7.2 Az EU-nak a vita középpontjába kell állítania intézményeiben a „demokratikus deficit” és a demokrácia kérdését, a polgárok és a civil társadalom közvetlen részvételének új formái révén is. Az új igazságtalanságok és az újfajta szegénység tükrében a civil társadalom nem maradhat tétlen.

1.7.3 Ez szükségessé teszi az EU hatékony külső képviseletét, illetve egy olyan „európai politikai térség” létrehozását, amely rendelkezik az ahhoz szükséges eszközökkel, hogy ellensúlyt teremtsen azokkal az új hatalmi konstellációkkal szemben, amelyek a válság miatt világszerte kialakulnak a gazdaság és a politika szintjén, és a polgárokat nemcsak még inkább elszegényítik, hanem még jogaik gyengítésével is fenyegetnek. Amint már jeleztük, az EGSZB támogatni fogja az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseletének tevékenységét, és továbbra is kifejti a civil társadalommal kapcsolatos véleményét a nemzetközi szinten.

2. Bevezetés

2.1 Az EGSZB mint a reálgazdaság és a szervezett civil társadalom képviselője célszerűnek látja, hogy ebben a saját kezdeményezésű véleményben felvázolja a válság összképét, és javaslatokat terjesszen a Tanács és az Európai Bizottság elé, különösen ami a vállalatok felé irányuló hiteláramlás helyreállítását, valamint a növekedést és foglalkoztatást illeti.

2.2 Évek óta egy általános eufória (Samuelson) következményeivel kell szembenéznünk, amelyet az a pontatlan tájékoztatói politika okozott, amely elsősorban az úgynevezett „szakértők” véleményét tekintette mérvadónak, akik a fejlemények „ésszerűségét” és a vezető gazdasági modell felsőbbrendűségét hangoztatták, azt állítva, hogy a piac előbb-utóbb úgyis mindent megold, és korigálja a „kilengéseket”.

2.3 Az EGSZB meg van győződve arról, hogy a válság – a vállalatok és a munkavállalók gazdasági és szociális felelősségük alapján tett erőfeszítéseinek köszönhetően – mindennek ellenére kedvező fordulatot vehet, ha a tagállamok és az Európai Unió megfelelően támogatja őket.

3. Hol tartunk? – A nemzetközi pénzügyi válság

3.1 **Eredet:** a válság eredete már unalomig ismert, tehát nem kell ismét megvizsgálni. Az EGSZB azonban érdemesnek tartja, hogy emlékeztessen két olyan elemre, amelyek előkészítették a talajt a válsághoz: a nemzetközi pénzügyi gazdaság fejlődése során – az ultraliberális gazdasági kultúra által támogatottan – végül már több pénzt pumpált saját vérkeringésébe, mint a reálgazdaságba, így a pénzmennyiség hatalmas mértékben felduzzadt. És mindez csekély mértékű, nem megfelelő és csak kevéssé figyelembe vett szabályozás mellett történt – ez volt a másik tényező, amely lehetővé tette a válság kialakulását. A meglévő szabályok csődöt mondtak, vagy a felügyeleti hatóságok és hitelminősítő ügynökségek – amelyek magatartása hátrányosan befolyásolta a piacok átláthatóságát – nem érvényesítették őket. ⁽²⁾

3.1.1 Immár nyilvánvaló, hogy a pénzügyi „buborék” idején a bankárok – akár szándékosan, akár nem – olyan, magas kockázatú tevékenységekbe fogtak, amelyekhez a fedezetek és az óvintézkedések távolról sem voltak megfelelőek. A lakossági banki szolgáltatások során, a mennyiségre törekedve, elővigyázatlan hiteleket vállaltak fel jelzálogok és hitelkártyák révén. A beruházási banki tevékenység területén ezekből a hitelekből és olyan egyéb kölcsönökből, mint például a felvásárlások hitelből történt finanszírozása, csomagokat képeztek, majd ezeket „újracsomagolták” összetett származékos termékekkel, amelyekkel kellő gondosság és megfelelő tartalékok nélkül kereskedtek. Nyilvánvaló, hogy nem megfelelő ösztönzők voltak érvényben azon vezetők és alkalmazottak számára, akiknek a tevékenysége befolyásolta a bank kockázati profilját, valamint hogy ezen ösztönzők eredményeképp a személyi juttatások elsőbbséget élveztek számukra a bankrendszer által érintettek legtöbbszörének és a gyanútlan polgárok érdekével szemben, akik korábban az értékpapírokat megvásárolták. Ez a helyzet azonban nem indokolja a helytelen használatot és azokat a gátlástalan visszaéléseket, amelyeknek tanúi lehetünk. Ez a magatartás ártalmas volt, és a pénzügyi szektor egészét rossz hírbe hozta.

3.2 **Kiváltó okok:** ezek egy olyan kezelhetetlenné vált helyzetben keresendők, amelyet a megfelelő politikai cselekvés hiánya, valamint a nemcsak a pénzügyi rendszerben, hanem a makrogazdasági és monetáris területen – a kormányzatok részéről is – elkövetett mulasztások és hibák tettek lehetővé. Globális szinten ezt a helyzetet többek között az Egyesült Államok hanyag költségvetési politikája idézte elő. Az EU nem rendelkezett megfelelő cselekvési lehetőségekkel, gazdasági és szociális modelljét pedig minden oldalról támadás érte, mintha ez lenne minden probléma gyökere. A nemzetközi szervezetek túl gyengék voltak a beavatkozásra. Ez az állapot túl sokáig tartott. A politika gyakran a globalizáció jelszava mögé bújt, mindent erre fogott, és ezzel maga is nagyban hozzájárult a válság kialakulásához. ⁽³⁾

⁽²⁾ Lásd az EGSZB-nek a de Larosière-csoport jelentéséről készült véleményét (HL C 318., 2009.12.23., 57. o.), valamint „Az európai gazdasági fellendülés terve” tárgyában készített véleményét, (HL C 182., 2009.8.4., 71. o.)

⁽³⁾ Lásd az EGSZB-nek a de Larosière-csoport jelentéséről készült véleményét (HL C 318., 2009.12.23., 57. o.)

3.3 **Következmények:** az eredmény katasztrófális lett, de nem sülyedhetünk bele a pesszimizmusba. A pénzügyi gazdaság egy részét sajnos az eufória, a pénzsóvárság, a spekuláció és az általános felelőtlenység vezérelte. A bankok magas szintű koncentrált-sága (elhitettük magunkkal, hogy ezek a bankok túl nagyok ahhoz, hogy engednék őket tönkremenni) és a kockázatkezelés kudarcra is – feltartóztatathatlan dominóhatást váltva ki – óhatatlanul a jelenlegi következményekhez vezetett. Így aztán a pénzügyi válság, amelyről eleinte szó volt, makrogazdasági válsággá nőtte ki magát, és áttért a reálgazdaságra. Ma tehát egy olyan **pénzügyi válsággal** nézünk szembe, amely áttért a termelési ágazatokra, **gazdasági, monetáris, kereskedelmi és szociális válságot**, és ezáltal bizalmi válságot váltva ki.

3.3.1 Az igazság kedvéért azonban figyelembe kell venni azt is, hogy az elmúlt harminc évben egy addig példa nélkül álló gazdasági növekedés tanúi lehettünk, különösen a fejlődő országokban. Ezt a növekedést többek között a pénzügyi piacok fejlődése tette lehetővé, amiből sokan profitáltak, és ami azt illúziót táplálta, hogy a szóban forgó növekedés zavartalanul folytatódni fog.

3.3.2 A válság bizonyosan kihat majd az erőviszonyok globális és nemzeti szintű átrendeződésére, ahogyan ezt a G-20-ak csúcstalálkozója Pittsburghben már megmutatta. A válság elmúltával egy új gazdasági és politikai „térkép” körvonalazódik majd. Ezzel az eredetileg pénzügyinek induló válság összgazdasági válsággá szélesedik, áttérjedve a reálgazdaságra, és a **GDP visszaesését**, illetve a **munkanélküliség drámai növekedését** vonva maga után. Ebben a kontextusban az EGSZB a jelenlegi helyzetet és az EU szükséges jövőbeli szerepét vizsgálja meg.

4. Mít lehet tenni? A beavatkozás és a válságkezelés eszközei

4.1 A pénzügyi rendszer átalakítása

4.1.1 Az EGSZB a londoni G-20 csúcstalálkozó és a l'auquilai G-8 csúcstalálkozó eredményeit annyiban kielégítőnek tartja, hogy túlléptek az előzőleg hangoztatott pesszimista prognózisokon, és megmutatták, hogy a világgazdaságot és a világ pénzügyi rendszerét közösen kell irányítani, mert egyébként az irányítás nem is lehetséges. Megjelent a „globális kormányzás” elve, amely a politikának ismét biztosítja az őt megillető helyet. Reméljük, hogy az európai kormányok is levonják a szükséges következtetéseket (lásd a 4.4. pontot). Az eredményeknek azonban a Basel-II módosításain túlmenően, egy Basel-III megállapodás révén konkrétan és hatékonyan meg kell nyilvánulniuk a nemzetközi szervezetek új rendjében és reformjában.

4.1.1.1 Természetesen kívánatos lett volna, ha a Pittsburghben tartott későbbi G-20-as csúcstalálkozón kifejezett jó szándékot tettek is követik. A valódi megoldásra váró kérdéseknek – többek között a pénzügyi rendszer szabályainak és reformjának ⁽³⁾, az Egyesült Államok és Kína közötti kereskedelmi mérleg egyensúlyhiányának, a részvénytársaságok szerkezetének vagy a munkanélküliség növekedésének – a megvitatását azonban elkerülték. Ha e

téren nem történnek lépések, akkor továbbra is fennáll annak a veszélye, hogy a pénzügyi érdekcsoportok bizonyos képviselői a válságot elbagatellizálják, és ezért úgy gondolják, hogy mindent ugyanúgy folytathatnak, mint azelőtt. ⁽⁴⁾

4.1.2 Az EGSZB azt az álláspontot képviseli, hogy erősíteni kell ugyan a felügyeleti hatóságok szerepét ⁽⁵⁾, de azoknak mindenekelőtt működőképessé és függetlenné kell válniuk, és rendelkezniük kell a szankciók kiszabásának lehetőségével. Az adóparadicsomokat fel kell fedni, illetve meg kell szüntetni, hogy ne lehessen őket többé pénzmosásra vagy adócsalásra használni. A fő probléma az átláthatóság hiánya. A bankok kölcsöneinek, eszközeinek, tartalékainak és kockázati profiljainak igazi természete nem maradhat rejtve senki elől.

4.1.3 Az EGSZB reméli, hogy az iránymutatások és az a (néhány!) határozat, amelyekről Londonban, L'Aquilában és Pittsburghben megállapodtak, belátható időn belül fordulatot hoznak majd, és hozzájárulnak ahhoz, hogy (újra) eljussunk egy kevésbé ideológiai jellegű és átláthatóbb gazdasági és piaci kultúrához. Emellett óvatosnak kell lennünk, amikor a pénzügyi piacokat tekintve morálról és etikáról beszélünk, ahogy azt néhányan szívesen tennék, hiszen azok, akiknek sokba került ez a válság, ezt könnyen provokatívnak érezhetik. Jobb a jogokról és szankciókról, szabályokról és az érvényesítésüket célzó eszközökről beszélni.

4.1.4 Ez a legmeggyőzőbb és leghatásosabb módszer a fogyasztók bizalmának helyreállítására és ezzel a kereslet felélesztésére. Olyan új gazdasági párbeszédre van szükség, amelyben a realgazdaságról, beruházásokról, munkáról, kockázatokról, jogokról, köteleességekről és a verseny fenntartásáról esik szó.

4.1.5 Az EGSZB úgy véli, hogy a realgazdaság szereplőinek, a vállalatoknak és a munkavállalóknak világosabban kell hangjukat hallatniuk és érveiket feltárniuk. Vissza kell követelniük szerepüket, ami meghatározó a gazdasági és szociális fejlődés, a versenyképesség, az innováció, valamint a növekedés és a foglalkoztatás támogatásához. Kívánatos volna, ha ez a politikában is megtörténne.

⁽⁴⁾ „Situation of the financial and banking system” [A pénzügyi és bankrendszer helyzete] – Christine Lagarde francia gazdasági, ipari és foglalkoztatási miniszter, Anders Borg svéd pénzügyminiszter, Wouter Bos holland pénzügyminiszter, Jean-Claude Juncker luxemburgi pénzügyminiszter, Elena Salgado Mendez spanyol pénzügyminiszter, Peer Steinbrück pénzügyekért felelős szövetségi miniszter és Giulio Tremonti olasz pénzügyminiszter közös cikke. A cikket 2009. szeptember 4-én jelentették meg különböző európai újságokban.

⁽⁵⁾ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a pénzügyi rendszer közösségi makroprudenciális felügyeletéről és az Európai Rendszerkockázati Testület létrehozásáról – COM(499)végleges, 2009. szeptember 23.; Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Bankfelügyeleti Hatóság létrehozásáról – COM(501)végleges, 2009. szeptember 23.; Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatáshozjáró-felügyeleti Hatóság létrehozásáról – COM(502)végleges, 2009. szeptember 23.; Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Értékpapír-piaci Felügyeleti Hatóság létrehozásáról – COM(503)végleges, 2009. szeptember 23.

4.1.6 A nemzetközi **monetáris rendszert** is át kell tekinteni. A G-20-ak londoni, a G-8-ak l'aquilai és a G-20-ak pittsburghi csúcstalálkozóján a nemzetközi monetáris rendszer működését és reformját – az IMF kvóták elosztásától eltekintve – nem úgy kezelték, mint a világgazdaság fenntartható növekedésre való átállításának egyik központi prioritását. A G-20 és G-8 csúcson vállalt kötelezettségek egy része – amennyiben teljesülnek – azonban nagy hatással lehetne a devizapiacra és ezáltal e rendszer működésére.

4.1.6.1 Azok a döntések, hogy támogatják a fejlődő országokat és különösen Afrikát, a Nemzetközi Valutaalap forrásait a háromszorosára (750 milliárd dollárra) emelik, és további 250 milliárd dollárnyi különleges lehívási jogot létesítenek a válság által legsúlyosabban érintett országok pénzügyi támogatására, el kell, hogy gondolkodtassanak a magas fizetésimérleg-hiánnyal rendelkező országok támogatására forgalomba hozandó hatalmas dollármenyiséget illetően.

4.1.6.2 Második elemként az Egyesült Államok államadósságának a következő három évre előrejelzett emelkedése (egészen a GDP 100 %-ának megfelelő teljes adósságállományig), amelyet elősegít a hitelből való költelekezés („deficit spending”) új politikája is, amellyel Obama elnök megkísérel kihúzni az országot a válságból, szintén további ösztönző a hatalmas dollármenyiségek piacra dobására, aminek jelentős következményei lesznek a nemzetközi gazdasági rendszerre nézve. Ez a helyzet a hatvanas évek második felében is megfigyelhető volt, és 1971-ben a dollár leértékelődéséhez és a rögzített valutaárfolyamok Bretton Woods-i rendszerének összeomlásához vezetett.

4.1.6.3 Ez a helyzet leginkább a kínaiakat nyugtalanítja, akiknek valutatartalékai az utóbbi tíz évben több mint 5 000 milliárd dollárral emelkedtek, és az elkövetkező években – ha lassabban is – valószínűleg tovább emelkednek majd. Ők aggodalommal figyelik a dollár gyengülését és hatalmas összegű valutatartalékaik lehetséges értéktelenségét.

4.1.6.4 Az euró, amely néhány év alatt a második legfontosabb nemzetközi befektetési valutává vált, (bármennyire is célszerű és kívánatos lenne) nem valódi alternatívája a dollárnak. Még kevésbé képzelhető el egy, a kínai valutahatóságok elgondolása szerinti „szupranacionális tartalékvaluta”, amely különleges lehívási jogok formájában létezne. Ezeket nemcsak a kormányok és nemzetközi intézmények között lehetne alkalmazni – mint eddig –, hanem a nemzetközi kereskedelmi és pénzügyi tranzakciók során is fizetőeszközként lenne használható. Új különleges lehívási jogok kibocsátása kétségtelenül hasznos eszköz ahhoz, hogy további tartalékokat hozzunk létre a fizetésimérleg-hiánnyal küzdő gazdaságok számára, a jelenlegi válságra azonban nem jelenthet hosszú távú megoldást.

4.1.6.5 Elég valószínű és kívánatos is, hogy az euró egyre inkább felvegye az ahhoz szükséges tulajdonságokat, hogy nemzetközi tartalékvalutává és a nemzetközi piacokon az áruk árának megállapításához használt referencia-pénznemvé válhasson. Az EGSZB azt is reméli azonban, hogy a kínai valuta, amely egy világméretben is egyre nagyobb súlyú gazdaságot képvisel, kikerül a kínai hatóságok védelme alól. A renminbi júant tíz éven át a dollárhoz kötötték, csak 2005 óta kötik értékét egy más valutát is tartalmazó valutakosárhoz. A renminbi júannak a nemzetközi piacokon szabadon átváltható valutává kell válnia.

4.1.6.6 Az EGSZB szerint nagyobb mértékű szerepvállalásra van szükség a nemzetközi szinten, Kína nem törekedhet továbbra is, mint a múltban tartós exportnövekedésre és a fizetési mérleg többletének felhalmozására, miközben másoktól azt várja, hogy kezeljék azokat a nemzetközi szinten felmerülő árfolyamproblémákat, amelyekhez a megtakarítások felhalmozását segítő és a belföldi kiadásokat fékező pénz- és adópolitikájával maga is hozzájárult.

4.1.6.7 A lebegő árfolyamrendszereken alapuló globális monetáris rendszert a devizák folyamatos és jelentős ingadozásai jellemzik a spekuláció következményeként. Ezen a globális gazdaságra rendkívül negatív hatással lévő helyzetet javítani lehetne a legfőbb ipari országok központi bankjai közötti politikai megállapodás megkötésével. Ennek keretében utóbbiak kötelezettséget vállalnának arra nézve, hogy amennyiben a valuta túl magas növekedésnek, vagy csökkenésnek van kitéve, közösen lépnek fel, hogy az átváltási árfolyamok volatilitását ésszerű sávok között tartsák.

4.1.7 **Európai pénzügyi szabályok létrehozása** – egy európai pénzügyi belső piac megvalósítása. ⁽⁶⁾ Az európai szinten hatályos jogszabályok és az euró dacára még mindig messze vagyunk a cél megvalósításától, még az euróövezetben is. A válság megmutatta, hogy megfelelő reformok segítségével, összhangban a de Larosière-jelentés ajánlásaival és az Európai Bizottság javaslataival, haladéktalanul olyan további intézkedéseket kell hozni ebben az irányban, amelyek messze túlmutatnak a már megtett erőfeszítéseken. Ez az EKB számára is gyorsabb és rugalmasabb fellépést tenne lehetővé. Nem szabad elfelejteni, hogy a pénzügyi rendszer elsődleges célja abban áll, hogy támogassa a vállalkozásokat és ösztönözze a vállalkozói szellemet, a növekedést és a foglalkoztatást: ezt a feladatot megkönnyítené egy megreformált, erősebben versenyközpontú, átlátható és különböző jegyeit tekintve integráltabb pénzügyi piac.

4.2 A reálgazdaság támogatása

4.2.1 Az Európai Bizottságnak az Európai Tanács 2009-es tavaszi ülésére megjelentetett közleménye, amely az „Impulzusok az európai gazdaság élénkítéséhez” ⁽⁷⁾ ambiciózus címet viseli, a jelenlegi válság leküzdésére teendő intézkedések között első helyen a polgárok és a gazdasági szereplők bizalmának helyreállítását említi a kereslet élénkítése és új munkahelyek teremtése érdekében. Fontos, hogy a javasolt intézkedések ne csak jó szándékú megnyilvánulások maradjanak, hanem konkrét eredményeket is hozzanak.

4.2.2 Az EGSZB véleménye szerint elsősorban a foglalkoztatás és a vállalatok számára rendelkezésre álló likviditás hiányának központi problémáját kell kezelni ⁽⁸⁾. Az ILO legújabb becslései szerint a válság 2007. decemberi kezdete óta mintegy 40 millió munkahely szűnt meg (ebből egyedül az OECD-országokban 7 millió), és a prognózisok még ennél is borúsabbak. Ezt a szociális vészhelyzetet csak a piacok működésébe vetett bizalom helyreállításával és a közszféra növekedést, versenyképességet, innovációt és foglalkoztatást elősegítő beavatkozásaival lehet megszüntetni.

⁽⁶⁾ Lásd a 3. lábjegyzetet.

⁽⁷⁾ COM(2009) 114 végleges, *Impulzusok az európai gazdaság élénkítéséhez*, 2009. március. 4.

⁽⁸⁾ Lásd *A foglalkoztatási csúcstalálkozó eredményeiről* készült EGSZB-véleményt (HL C 306., 2009.12.16., 70. o.)

Európának olyan gazdaságpolitikára és olyan programra van szüksége, amely vonzza a vállalkozásokat, és támogatja őket abban, hogy növekedjenek és munkahelyeket teremtsenek.

4.2.3 Az EGSZB teljes mértékben egyetért az Európai Bizottság célkitűzésével. A közleményben leírt intézkedések üdvözlendők, mivel a bank- és pénzügyi szektorban teendő, illetve a reálgazdaság támogatását és az európai belső piac felértékelését célzó azonnali intézkedésekről van szó. Ugyanakkor egy konvencionális és egyáltalán nem innovatív megközelítés rajzolódik ki belőlük, amelynek súlypontja az Európai Bizottság által közvetlenül végrehajtott és/vagy koordinált ágazatspecifikus gazdaságpolitikai intézkedések hatékonyabb alkalmazása.

4.2.4 Annak érdekében, hogy helyreálljon az európai gazdasági szereplőknek és polgároknak a közösségi intézmények és nemzeti hatóságok válságkezelői képességébe vetett bizalma, tudatosítani kell azt, hogy a válság nem tulajdonítható kizárólagosan a piac tökéletlenségének vagy kudarcának, sem azoknak a jelenségeknek, amelyek bár súlyosak, de konjunkturális jellegűek.

4.2.5 A nemcsak az európai, de a világgazdaság által is elszenvedett válság sajátossága, hogy olyan mélyebb és rendszerszerűbb okra vezethető vissza, amely a modern társadalom alapját jelentő és a cselekedeteit a gazdasági, szociális és társadalmi élet minden területén vezérlő etikai és morális értékekre (felelősségtudat, jogszertűség, társadalmi igazságosság) vonatkozik. A bizalom helyreállítására irányuló erőfeszítés nem korlátozódhat a kudarcot vallott piaci „mechanizmusok” valamiféle módosítására, hanem a közösségi makro- és mikrogazdasági intézkedéseket kell előtérbe helyezni.

4.2.6 Habár nem vonható kétségbe a jelenlegi problémáknak ez a megközelítése, azoknak a változásoknak a fényében, amelyeket a tagállamokbeli gazdasági növekedés fellendülése érdekében nemcsak a különböző nemzeti termelési rendszerekben, de az európai és nemzetközi politika szintjén is végre kellene hajtani, az Európai Bizottság közleményében felvetett megoldások elégtelenségnek, vagy legalábbis kevésbé hatékonyak tűnnek. Mindez egy olyan időszakban jelentkezik, amikor a kedvezőtlen hatások erősebben éreztetik hatásukat Európában (alacsonyabb GDP), mint az Egyesült Államokban, amely eközben erős és egységes programmal, valamint átfogóbb és hatásosabb állami beavatkozásokkal reagált. Az EU-nak támogatni kellene az összehangolt tagállami intézkedések végrehajtását. Ezért üdvözlendő lenne, ha az EU egy második gazdaságélénkítő tervet is kidolgozna, amely hatékonyabb és homogénebb az elsőnél.

4.2.7 Az európai gazdaság talpra állítását szolgáló rövid és középtávú intézkedések vonatkozásában az EGSZB azt az álláspontot képviseli, hogy az EU és a tagállamok figyelmét és pénzügyi forrásait elsősorban olyan, korlátozott számú beavatkozásra kell összpontosítani, amelyek igen jelentős hatást gyakorolnak a különböző piacokra és általában véve a különböző gazdasági szereplőkre. Ezeknek a beavatkozásoknak a következő szempontokat kell figyelembe venniük: a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom helyreállítása, az európai gazdaságélénkítési terv javítása, az Unió legfontosabb intervenciók intézkedéseinek szükséges módosításai, valamint a válság által leginkább érintett tagállamok támogatása, a kelet-európai országokkal kezdve.

4.2.8 A pénzügyi rendszer működésébe vetett bizalom helyreállítása Az európai gazdaság akkor fog talpra állni, ha helyreáll a pénzügyi piacok stabilitása és működőképessége. Ennek során olyan új szabályokat kell betartani, és olyan új felügyeleti rendszereket kell figyelembe venni makro- és mikroszinten, amelyek nemzetközi szinten biztosítják e piacok rendezett és felelősségteljes működését. A pénzügyi területnek vissza kell térnie a gazdasági növekedés ösztönzését jelentő hagyományos és pótolhatatlan szerepéhez: a szereplők (vállalkozások, háztartások, hálózatok és szolgáltatások, infrastruktúrák, környezet és energia) tényleges tevékenységének finanszírozásához.

4.2.8.1 Ugyancsak megoldatlan marad a banki rendszerek támogatását szolgáló, mélyreható – és sajnos elkerülhetetlen – állami beavatkozások problémája. Az EGSZB szerint ennek az állapotnak nem szabad sokáig eltartania, és a szóban forgó beavatkozásokat illetően „kiszállási stratégiát” kell kidolgozni, amelynek keretében a bankokra – például a belső átszervezések és a kimutatott mérlegtartalékok mennyiségi és minőségi javításának vonatkozásában – rendszeresen kötelezettségeket rónak ki. E stratégia célja, hogy egy független és átlátható hitel- és nemzetközi pénzügyi piacba leheljen új életet, elkerülendő a legutóbbi fejlemények megismétlődését.

4.2.8.2 Tekintettel az Európai Bizottságnak a pénzügyi műveletek megerősített ellenőrzésére és átláthatóságára vonatkozó követelésére, amelyet a G-20-as csoport országai Londonban, a G-8-as csoport országai L'Aquilában, illetve a G-20-as csoport országai Pittsburghben megerősítettek, és figyelembe véve az Európai Bizottságnak és a Tanácsnak az európai pénzügyi rendszer reformjára vonatkozóan bejelentett javaslatát, az EGSZB értékelni fogja az erre vonatkozó javaslatot. Ugyanakkor úgy véli, hogy abban az esetben, ha a pénzügyek felügyeletét egy új európai, autonóm testületre ruházzák át, ez utóbbinak valódi cselekvési hatáskört kell kapnia. ⁽⁹⁾

4.2.8.3 Egy ilyen eljárás ösztönözné az európai pénzügyi felügyeleti szektorban létező eltérő jogi szabályozás harmonizációjának folyamatát, és egyidejűleg erősítené a szankciók kiszabásának lehetőségét.

4.2.9 Az európai gazdaságélénkítési terv javítása

4.2.9.1 Egy közelmúltbeli véleményében ⁽¹⁰⁾ az EGSZB felvette az Európai Bizottság által előterjesztett gazdaságélénkítési terv alapos átdolgozásának lehetőségét, nemcsak a pénzügyi források vonatkozásában, amelyek a mélyülő válságra tekintettel elégtelennek bizonyulnak, hanem azoknak az intézkedéseknek az eltérő kialakítása és kivitelezése tekintetében is, amelyeket a gazdaság élénkítése érdekében a tagállamokban szükséges meghozni.

⁽⁹⁾ Lásd a *de Larosière-csoport jelentéséről* készült EGSZB-veleményt ((HL C 318., 2009.12.23., 57. o.)). José Manuel Barroso 2009. szeptember 30-án, az EGSZB plenáris ülésén tartott beszédében hasonló álláspontot képviselt.

⁽¹⁰⁾ Vö. az EGSZB következő tárgyban készült véleményével: *Az európai gazdasági fellendülés terve*, HL C 182., 2009.8.4., 71. o.

4.2.9.2 A jelenleg prioritásként kezelt ágazatoktól (gépjárműipar, építőipar, kkv-k stb.) függetlenül, az ezekhez az intézkedésekhez való hozzáférés feltételeinek biztosítaniuk kell az intézkedések koherenciáját és egységességét, valamint az európai belső piac előírásainak teljes körű betartását.

4.2.9.3 Nem lenne ugyanis kívánatos, hogy bizonyos intézkedések, amelyeket a gazdaságélénkítési terv keretében a közösségi költségvetésből, vagy pedig a válság sújtotta ágazatok vagy országok vállalataiban szükségessé vált sürgősségi intézkedésekre a nemzeti kormányok által biztosított forrásokból finanszíroznak, bármilyen módon az egyes vállalatoknak vagy ágazatoknak a többiek hátrányára történő előnyben részesítésére vagy védelmére szolgálnának.

4.2.9.4 A belső piac az európai gazdaság egyik legfontosabb ösztönzője, erősítése és fejlesztése pedig a legjobb biztosítéka a gazdasági kezdeményezések virágzásának és az új munkahelyek létrejöttének. A gazdaságélénkítési terv keretében európai és nemzeti szinten tervezett intézkedések koordinálásának és felügyeletének bizonyítania kell az uniós polgárok számára, hogy az Unió a közösségi joggal összhangban, valamint a polgárok és a válság nyomán különösen segítségre szoruló területek érdekében képes kezelni a pénzügyi támogatásokat.

4.2.9.5 Az EGSZB úgy véli, hogy a produktív tevékenységek támogatására irányuló ilyen intézkedések esetében kiemelt figyelmet kell szentelni a kkv-knak (a finanszírozás könnyítésére vonatkozó specifikus terv és egyszerűsített eljárások, például a kisvállalkozói intézkedéscsomag révén). Az európai gazdaságélénkítési terv nem jeleníti meg kellő súllyal a kkv-k gazdasági támogatását célzó különböző intézkedéseket. A kisebb vállalkozások tekintetében, amelyek az EU teljes foglalkoztatása szempontjából hatalmas jelentőséggel bírnak, az EGSZB azt az álláspontot képviseli, hogy a kezdeményezéseket egy olyan makrogazdasági keretbe kell besorolni, amely tekintetbe veszi a következő szempontokat: nemzeti és helyi sajátosságok, az ágazatok eltérő specializációs szintje, az új készségekre vonatkozó szükséglet, a vállalatok támogatására szolgáló innovatív technológiák és infrastruktúrák.

4.2.9.6 A kkv-k növekedési kilátásaira vonatkozó megfelelő európai és nemzeti referenciakeret nélkül fennáll az intézkedések széttagozódásának és elaprózódásának veszélye, ahogy ez a múltban is megtörtént. Ennek eredménye pedig az, hogy bár mindenkit támogatnak, senkit sem segítenek valójában abban, hogy terjeszkedni tudjon, és javíthassa termékeinek és szolgáltatásainak minőségét.

4.2.9.7 Az EGSZB továbbá úgy véli, hogy a szociális gazdaság vállalkozásainak és szervezeteinek a szociális párbeszéd és az egyeztetés eszközeinek segítségével történő szorosabb bevonása hozzájárulhat a válság leküzdéséhez.

4.2.10 A meghatározó közösségi politikák módosítása

4.2.10.1 Az EGSZB véleménye szerint az európai gazdasági szereplők bizalmának helyreállítása érdekében arra is szükség van, hogy a fontos gazdasági és szociális területekre vonatkozó közösségi politikák, különösképpen a kohéziós politika irányításában az Európai Bizottság radikálisan változtasson munkamódszerén.

Ezzel kapcsolatosan egyik véleményében ⁽¹¹⁾ az EGSZB már ismertette álláspontját, és számos módosításra tett javaslatot.

4.2.10.2 A jelenleg valamennyi országot sújtó súlyos gazdasági válság, amely előreláthatólag 2010-ben sem ér véget, szükségessé teszi a strukturális alapok (ERFA és ESZA) kezelésének radikális reformját, valamint a 2007–2013-as programozási időszakra tervezett intézkedések átdolgozását. Habár az Európai Bizottság jelenleg az eljárások egyszerűsítésére, a kifizetések gyorsítására és az egyes ágazatspecifikus intézkedések célterületeinek újrafogalmazására vonatkozó javaslatokon dolgozik, ezek nem elégségesek. Azért van szükség ezekre az intézkedésekre, hogy fennmaradjon az EU kohéziója, amelyet jelenleg a válság fenyeget.

4.2.10.3 Az EGSZB felszólítja az Európai Bizottságot, hogy a világméretű válságra való tekintettel sokkal jobban törekedjen a tervezett intézkedéseknek az új fejleményekhez történő hozzáigazítására, ami mindenképpen szükségessé teszi ezeknek a politikáknak az átfogó újragondolását. Az EU leghátrányosabb területeinek nyújtott pénzügyi támogatás átgondolásakor azzal a potenciális konfliktussal is foglalkozni kell, amely a központi állami és a regionális igazgatás között a vészhelyzetek megoldásához szükséges, strukturális alapokból származó források kezelésekor jelentkezhet.

4.2.10.4 Az EGSZB a kohéziós politikát illetően is úgy véli, hogy az ilyen jellegű támogatásban részesülő valamennyi ország számára helyi és ágazatspecifikus prioritásokat kellene meghatározni, annak érdekében, hogy a közösségi és tagállami eszközöket a gazdasági és társadalmi szempontból legnagyobb hatású programokra és projektekre lehessen koncentrálni. A kohéziós politika újrafogalmazásakor a következő alapelvekre kellene összpontosítani: koherencia az intézkedések kiválasztásánál, a vállalkozások támogatására szolgáló intézkedések európai és tagállami szintű koordinálása, valamint közös programok a szakképesítésre és az új készségek fejlesztésére.

4.2.10.5 Egyszerűen, a válságnak nemcsak arra kellene ösztönöznie az EU-t, hogy jobban hasznosítsa az általa már birtokolt közösségpolitikai eszközöket, hanem arra is, hogy **európai közpénzkből** (lehetőség szerint eurókötvényekből) **finanszírozható** új eszközöket dolgozzon ki, mint például az infrastruktúrák javítása, egy környezetvédelmi terv elindítása vagy új energetikai és kommunikációs (pl. széles sávú) **európai hálózatok** kialakítása, ami rendkívüli módon előrelendítené a gazdaságélénkítést.

4.2.10.6 Az EGSZB úgy véli, hogy ez példa nélküli lehetőséget teremt a jelenlegi **közösségi költségvetés** mind mennyiségi, mind minőségi szempontból történő alapos átgondolására. Emellett – talán egy szakértői csoport keretében – az **adópolitikával** is foglalkozni lehetne, amely egy olyan, a növekedés és fejlődés szempontjából döntő kérdés, amelyet közösségi szinten nem szabad továbbra is figyelmen kívül hagyni, és a szociális és környezeti dömping céljaira felhasználni.

⁽¹¹⁾ Vö. az EGSZB véleményével a következő tárgyban: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a 2007–2013-as programozási időszakra vonatkozó kohéziós politikai stratégiákról és programokról folytatott tárgyalások eredményeiről, HL C 228., 2009.9.22., 141. o.

4.2.11 A gazdasági válság által leginkább érintett országok támogatása, a keleti EU-tagállamokkal kezdve

4.2.11.1 Az EGSZB úgy véli, hogy ha már nem jött létre egy ad hoc alap a válság által leginkább érintett országok számára (a legbefolyásosabb EU-tagállamok elvetették ezt a javaslatot), az EU leggyengébb gazdaságainak a stabilizálását szolgáló kezdeményezések érdekében az Európai Bizottságnak mégiscsak ki kellene dolgoznia egy pénzügyi intézkedéscsomagot (többek között az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bankon keresztül), ahogy ez jelenleg kezdetét is vette. Kiemelt figyelmet kell szentelni ebben az összefüggésben a kelet-európai tagállamoknak, következésképpen e célból külön pénzügyi támogatásokat kell rendelkezésre bocsátani. Az ezeknek az országoknak nyújtandó kiemelt támogatás igénylésének számos oka van. Ennek hiányában a belső piaccal együtt összeomlik az integráció második pillére is, vagyis a bővítés.

4.2.11.2 Az EU-nak az elkövetkező hónapok és évek során egy sor nehezen megoldható problémával kell szembesülnie (ezek közé sorolható a gazdasági és foglalkoztatási válság, a szociális konfliktusok, a végrehajtandó intézményi reformok, a tagállamok közötti belső különbségek), ehhez hozzáadódik még az a növekvő euroszeptizmus, amely a pártok, számos tagállam kormánya és a közösségi szinten hozott döntésekkel meglehetősen elégedetlen közvélemény részéről megnyilvánul.

4.2.11.3 Akkor áll helyre az európai gazdasági és szociális modellbe, valamint e modell azon képességébe vetett bizalom, hogy valamennyi tagállamot szolgáló megfelelő megoldást képes találni, ha az EU a leggyengébb tagállamok problémáival is foglalkozik, és segít ezeknek az országoknak nehézségeik megoldásában.

4.2.11.4 A számos kelet-európai ország hitelezési ágazatát, pénzügyi szolgáltatásait és feldolgozóiparát érintő válság nem olyan méretű, hogy megoldhatatlan problémát jelentene az EU számára. Ezeknek a gazdasági tevékenységeknek jó része a 15-tagú EU-ból érkező pénzügyi támogatások és közvetlen beruházások segítségével valósult meg. Alig elképzelhető, hogy azt a közeledési folyamatot követően, amelyet ezektől az országoktól az EU-tagság érdekében elvártak, most az egyedi, korlátozott hatással járó minimális gazdasági beavatkozások politikáját folytatnák velük szemben. Ez egy rövid és középtávon visszafordíthatatlan stratégiai és gazdasági hiba, valamint a politikai rövidlátás meglehetősen súlyos megnyilvánulása, ami akadályozhatja az európai integráció jövőjét.

4.3 Segítségnyújtás az uniós polgároknak

4.3.1 A válságot követően „új egyensúly áll majd be, a korábbi-tól azonban eltérő szinten: meg kell majd tanulnunk alacsonyabb színvonalon élni”. Amennyiben beigazolódik a fenti előrejelzés, ⁽¹²⁾ az egyetlen biztos dolog azok bizonyossága, akik – remélhetőleg csak rövid ideig – még alacsonyabb színvonalon lesznek kénytelenek élni.

⁽¹²⁾ John Nash, Nobel-díjas közgazdász, 2008. október.

4.3.2 Meg kell akadályozni, hogy újból a cégek és a munkavállalók fizessék meg a piac számláját, miközben a tőke ismét biztosabb piacokra vonul, és továbbra is kivonja magát a pénzügyi ellenőrzés alól. Különben a munkabér további erodálódásának lehetünk tanúi, amely akár a piacgazdaság szociális legitimitációjának elvesztését is eredményezheti. Ha el akarjuk kerülni ennek kockázatát, ki kell építeni és meg kell erősíteni a szociális piacgazdaság európai modelljét, és ismételten az embert kell a gazdasági rendszer középpontjába állítani.

4.3.3 A fentiek alapján az EGSZB úgy véli, fontos, hogy a kormányzatok és az Unió is nagyobb figyelmet szenteljen az adópolitikának, és hogy a nagyobb mértékű koordináció megvalósítására irányuló erőfeszítések folytatódjanak a belső piaccal összeegyeztethetetlen egyenlőtlenségek elkerülése érdekében. Ugyanakkor azokat a reformokat kell előnyben részesíteni, amelyek az adóemelések helyett szélesítik az adóalapot, és jobban figyelembe veszik a vagyont, mint a vállalatok gazdasági tevékenységét és a munkateljesítményt.

4.3.4 Elejét kell venni annak is, hogy a pénzügyi válság súlyos következményekkel járjon a tagállami nyugdíjrendszerekre, mint ahogy az az Egyesült Államokban történt. Ott a fedezeti alapok válsága miatt néhány nyugdíjbiztosítási alap jelentős veszteséget könyvelt el, ami ennek megfelelő értékcsökkenést eredményezett azoknak a munkavállalóknak a megtakarításaiban, akik korábban ilyen nyugdíjbiztosításokat kötöttek. Az EGSZB szerint az európai polgárok és munkavállalók érdekvédelmére kellene törekedni.

4.3.5 A fokozódó igazságtalanság és egyenlőtlenség máris korlátozza a szabadságot, és ez tovább folytatódik. Mindez veszélyt jelent a demokráciára az európai országokban és különösen az EU-ban, amelynek még hatalmas demokratikus deficitet kell leépítenie, és az újonnan elszegényedettek körében legalábbis alássa a válság leküzdésére és a fenntartható fejlődés támogatására szolgáló intézkedések iránti konszenzust.

4.3.6 Az EGSZB szerint éppen most adódik egy fontos lehetőség az EU számára, hogy a válság által a legérzékenyebben érintett polgárok, vállalatok és munkavállalók által is érzékelhető, konkrét kezdeményezésekkel igazolja polgárközeliségét.

4.3.7 Erre olyan intézkedések keretében kell sort keríteni, melyek célja a jogok védelme: az EU-nak ezért saját kezdeményezésekkel kell előrukkolnia a szociálpolitika terén. A szociális kérdést a 4.4.3. pontban említett stratégiai csomagban átfogóan figyelembe kell venni. Intézkedéseket kell hozni a gazdaságpolitika terén is (többek között a lisszaboni stratégiához rendelt speciális eszközöket) és a leginkább veszélyeztetett vállalatok megsegítésére. Ezeket az EU-nak a tagállamokkal közösen kell megvalósítania (lásd a 4.2. pontot).

4.3.7.1 Strukturális intézkedésekre van szükség a munkaerőpiac átláthatóbbá és befogadóbbá tétele érdekében, európai szinten egyeztetett szabályokkal, valamint egyszerűsített eljárásokkal és az ESZA keretében történő előrehozott kifizetésekkel.

4.3.7.2 Intézkedéseket kell hozni az olyan vállalatok támogatása érdekében, amelyek Európában elkötelezik magukat a társadalmi felelősségvállalás alapelveinek megvalósítása és tiszteletben tartása mellett, illetve harmadik államokban a szociális záradék elve mellett.

4.3.8 Az EGSZB azt reméli, és azt kéri az Európai Bizottságtól, hogy az európai szociális partnerekkel közösen mozgasson meg minden követ annak érdekében, hogy – pénzügyi ösztönzők (pl. a strukturális alapok) révén is – olyan megállapodásokat és/vagy megoldásokat ösztönözzenek, amelyekkel enyhíthetők a válság vállalatokra és munkavállalókra gyakorolt hatásai. Ehhez el kellene terjeszteni az egyes országokban megfigyelhető bevált módszereket.

4.3.9 Az EGSZB arra kéri a Tanácsot, hogy hozza meg a szükséges intézkedéseket egy európai etikai kódex kibocsátásához, hogy ki lehessen jelölni a cselekvési keretet, csökkenteni lehessen a jövedelemkülönbségeket és biztosítani lehessen az új igazságos elosztást, és mindezt nem csak a pénzügyi szektorban. A jövedelemkülönbségek az egyenlőtlenség aránytalan és teljesen indokolatlan megnövekedéséhez vezettek. Olyan európai megállapodásra lenne szükség, amelyben valamennyi oldal képviselteti magát.

4.4 A politikai és polgárközeli EU felé

4.4.1 Az EGSZB szerint a válság leküzdéséhez az EU-nak olyan döntéshozatali eszközökre van szüksége, melyekkel ma még nem rendelkezik. Ez a fő oka tértelenségének, amely pedig azt a veszélyt rejti magában, hogy az EU marginalizálódik az olyan hatalmi központokkal szemben, mint Kína vagy az Egyesült Államok. Ezért az EGSZB-nek az a véleménye, hogy az EU-nak konkrét cselekvőképességre kell szert tennie – akár átmeneti eszközök révén is –, hogy ne vesszen kárba a jelenlegi mélyreható változások idején végzett munka és az elkötelezettség.

4.4.2 **„Politikai kormányzás”**: az EGSZB szerint a jelenlegi válság egyik fő oka a politika megosztottságában és hibáiban keresendő. A politika – egységes szemlélet hiányában – cselekvőképtelen volt, és végül mind világ-, mind pedig európai szinten lemondott vezető szerepéről. Ennek eredménye nyilvánvaló.

4.4.2.1 **„Nemzetközi kormányzás”**: az EU mind ez idáig nem rendelkezik sem közös külpolitikával, sem önálló felhatalmazással a válság leküzdésére. Pedig szükség lenne arra, hogy az EU – legalább az eurózónát illetően – nemzetközi szinten és főként azokban a szervezetekben, amelyek reformjaihoz éppen hozzáfogunk, egységesen lépjen fel, és ellensúlyt képezzen a többi gazdasági és politikai blokk befolyásával szemben. Az EU a világ legnagyobb áru- és szolgáltatási piaca és a legszegényebb országok megsegítésére szolgáló állami fejlesztési segélyek legnagyobb finanszírozója. Pénznemünk, az euró pedig a világ második legfontosabb tartalékvalutája. Európa tehát „gazdasági óriásnak” számít. Azoknak a lehetőségeknek a szempontjából viszont, hogy az EU befolyással legyen a nemzetközi döntésekre, „politikai törpének” tekinthető. Igazi paradoxonról van szó, amely felfoghatatlan az európai polgárok számára. Ehelyett az európai javaslatoknak és értékrendnek éppen hogy nagyobb szerepet kellene játszaniuk a világpolitikában.

4.4.2.2 Az állam-, illetve kormányfőknek tehát rá kell szánniuk magukat arra, hogy elismerjék e korlát létezését, és célul tűzzék ki annak ledöntését. Jelenleg úgy viselkednek, mint egy kapitány nélküli futballcsapat, amiért magas anyagi és politikai árat fizetnek. Ahhoz, hogy meggyőződjünk erről, még csak a történésekre és/vagy az alapító atyákra sincs szükség („Ha egy egységes Európa képes lenne valaha arra, hogy osztozzon a közös örökségen, akkor három- vagy négyszázmillió lakosa határtalan boldogságban, jólétben és tiszteletben élhetne” – W. Churchill, 1946.). Minél előbb olyan kötelező érvényű megállapodást kell tető alá hozni a válság leküzdésére, amelyből aztán közösségi módszer válhat, nem pedig fordítva, ahogy az ma történik.

4.4.3 **„Gazdasági kormányzás”**: fő célként azt kell kitűzni, hogy az EU megkapja az ahhoz szükséges eszközöket, hogy közös makrogazdasági és ágazatspecifikus vezérelveket határozzon meg és fejlesszen ki (legalább az eurózónára, és kedvező hatásokkal mind a 27 tagállamra); a közös európai monetáris politikát – az euróövezettől kezdve – közös gazdaságpolitikának kellene kísérnie, melynek nem szabad pusztán az összehangolásra való törekvésre korlátozódnia, és amely beavatkozásokat irányoz elő az európai érdekek szempontjából stratégiai jelentőségű területeken (környezetvédelem, energiaügy, innováció, bevándorlás, foglalkoztatás, kohézió stb.). **Új növekedési, fenntartható fejlődési, versenyképességi és foglalkoztatási csomagot** kell kidolgozni – olyat, amely elsősorban a szociális és a környezeti szempontokat figyelembe vevő piacgazdaságot értékeli fel, és a belső piac teljes kiépítését célozza, ahogyan azt a lisszaboni stratégia is előírja.

Kelt Brüsszelben, 2009. december 16-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI

4.4.4 **„Szociális kormányzás”**: egy ilyen európai csomag kiemelt céljai között a szociál- és a kohéziós politikának is szerepelnie kell. Az EU-nak több beavatkozási lehetőséggel kellene rendelkeznie a szociálpolitika terén⁽¹³⁾ az alapvető szociális jogok „minimumküszöb”-ének vagy minimumszabályának meghatározása érdekében. A fenti okok cselekvőképesebb Európát tesznek szükségessé. Emlékeztetni kell arra, hogy az EU politikai célkitűzésekkel bíró gazdasági projektként jött létre (ESZAK, EGK és az euró).

4.4.5 Az EGSZB szerint ezért most még jobban be kell vonni a polgárokat (és főleg a fiatalokat) az európai integrációs folyamatba, és ki kell próbálni a polgári szerepvállalás új formáit. Olyan kérdéssről van szó, melyet nem szabad a véletlenre bízni. Nagy hatással lenne a közvéleményre, ha az EU például olyan hatékony és nagy horderejű javaslattal állna elő, amelynek középpontjában a polgárok állnának, és amelyben a döntéshozatal új részvételi eljárásaira tennének javaslatot az európai politika legfontosabb területeire vonatkozóan. Ez kitűnő módja lenne annak, hogy szilárd kapcsolatot építsünk ki az uniós polgárok és intézményeik között, és hozzájárulna az EU demokratikus deficitjének csökkentéséhez. Ez döntő jelentőségű kérdés az EU jövőjének szempontjából, amelyet nem szabad tovább halogatni, bár a Lisszaboni Szerződés egy kis lépést jelent előre.

4.4.6 Jelentős hozzájárulást tehet e téren az „európai civil társadalom”. Nem maradhat mellékes dolog, nem lehet elszigetelt területként tekinteni rá, illetve nem lehet csak valami elleplezésére használni. Ez kihívást jelent az EGSZB, illetve „Program Európa számára” elnevezésű kezdeményezése szempontjából.

(13) José Manuel Barroso 2009. szeptember 30-án, az EGSZB plenáris ülésén tartott beszédében hasonló álláspontot képviselt.